

לא חנם עשה לך הקדוש ברוך הוא זה אלא (ש"א כח יח"ט) אשר לא שמעת בקול ה' אלהיך ולא עשית חרון אפו בעמלק ויתן ה' גם את ישראל עמך ביד פלשתים. אמר לו ואין מערק. אמר אין ערקת את משתיב, ויאם

ע"י יוסף

ופי ואם אברח אצל או לא. וא"ל אם תברח תנצל.

עמו במחיצתי. שאם לא יברח יחפור עונו במיתתו ויזכה למחיצת שמואל בזכותו. ודייק דעמי פירושו עמי במחיצתי דאי למיטר שיהיו מתים כמוהו. במה שאמר ויתן ה' גם את ישראל עמך ובניך היה הדבר מובן. אמר לי למחר את בן. שלא רצה לגלות להם פן ירד לבבם ויסתכנו יותר במלחמה. נחית בן. אתה יורד למלחמה ותנעת. מתמנין רברבין. יהיו ממונים שרים וחשובים. והא דנפל מלא קומתו ארצה. מסתמא אמר להם שחיה דרך השתחוויה. ומ"מ לא הוציא שקר מפיו כי כוונתו היה על מלחמת היצר. שבדאי היצר א"ל ערוק ואת ניצול גם מה שאמר שבניו יעלו לגדולה אמת שאין לך גדולה מזו שיהיו במחיצת שמואל. ובפרט שיכול להיות שמינה אותם לרברבין על החיל במלחמה זו באמת.

אתה מקבל עליך מדת הדין מקור אתה ובניך עמי. מאי עמי, אמר ר' יוחנן עמי במחיצתי. כיון ששמע את דברי שמואל* נתרא, שנתאמר (ש"א כ) וימחר שאול ויפל מלא קומתו ארצה וירא מאד מדברי שמואל. אמרו לו אבנר ועמשה מה אמר לך שמואל. אמר להם אמר לי למחר את נחית לקרבא ונצח, ולא עוד אלא בניך מתמנין רברבין. נטל שלשה בניו ונצא למלחמה. אמר ריש לקיש באותה שעה קרא הקדוש ברוך הוא למלאכי השורת ואמר להם באו וראו ברניה שבראתי בעולמי, ויבנהג שבעולם אדם הולך לבית המושטה אינו מוליך בניו עמו מפני מראית העין, וזה יוצא למלחמה ויודע שנהרג ונוטל בניו עמו ושמת על מדת הדין שפוגעת בו.

עשה מג א' ויד. ידן וישמע אבדום גשפיה אחיו, (תהלים קיב דה) שמועיה רעה לא יירא נבוץ לבו וי' שח' שפיה לבו לא יירא ד אשר יראה בצריו. עמשמועיה עה לא יירא, זה אברהם פי עתה יעתי פי ירא אלהים אתה. נבוץ לבו פשה ביה, ומצאת את לבבו אמין לקניו, סמוך לבו לא ירא, שנתאמר (בראשית טו א) אל תירא אבדום, עד אשר יראה בצריו, ויחלק עליהם לילה.

וישמע אברהם פי גשפיה אחיו, וידא הוא דבתיב (ישעיה לג טו) אטם אדמו משמע דמים. וירק את זגרי, עיר יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אומר הן הוריקו פנים* בנגד

אברהם, אמרו, חמשה מלכים לא יכלו לעמוד פניהם ואלו כוליהם לעמוד פניהם. ר' נחמיה אמר אברהם הוריק פנים

בנגדן אמר אצא ואפל על קדוש שמו של מקום. אבא בר זבדא אמר צדקלי זין הוריקן. הירך מה דאת אמר (תהלים לח א) ותרק חנית וסגר לקראח רדפי.

נחמד למראה פמ"ג ב וירק את הניכיו בו ר' יהודה אומר הן הוריקו פנים וכן ר' נחמיה אמר אברהם הוריק פנים וכו'. קשה אין ילדי ביתו של אברהם עמו פנים כנגדו ולא ראו ללכת בטענה זו שחמשה מלכים לא יכלו לעמוד כנגדו.

ולמה לא נטחו בזכותו של אברהם ושהשם יתברך יבן בעדו כי אין מעזור לה' מהשיע בין רצ למעט. ועוד קשה לדברי ר' נחמיה שאמר אברהם הוריק פנים כנגד אמר אלף וספול על קדוש השם מה קדוש השם היה שם להכנס בסכנה עזומה כזאת. ונראה לישב ע"פ מאי דאיתא בפי' דלעיל ויבא הפליט זה עוג שמאלו לאברהם שהיה עסוק בעוגות של חג המזות וכיבא אברהם להלחם היה צילל פסח כדלקמן על פסוק ויחלק עליהם לילה. ואף דקי"ל דעובדי כוכבים שזרו על ישראל מחללין עליהם את השבת כדי להזילם ואפי' ביחוד הנדק דינא הכי כדאיתא בש"ע או"ח ס' שכ"ח מ"מ הני מילי היכא שהם יכולים להזיל אבל אם אין כח בידם להזיל אז אין רשאי להכניס עמם בסכנה. וממילא אסורים לחלל שבת וי"ט זהו טענת ילדי ביתו של אברהם שהוריקו פנים כנגדו ואמרו שאין רשאי לחלל וי"ט מפני שאין נחם כח להזיל ואפי' בחול אסורים להסתכן בעמם. וזהו שטענו נגד אברהם חמשה מלכים לא יכלו לעמוד בפניהם ואין אהנו מתי מספר וכול להושיע. אבל אברהם מפני שגבון לבו בעומ צה' שיהיה לו עור משדי ויכול ויכל להם לא השגיח בטענתם. ורבי נחמיה אתא לאשמעינן שאברהם הוריק פנים כנגדם מפני שסוגר בדדרשינן בפרשה הקודמת שכל עמם של מלכים האלו לא באו אלא כדי שיסול לוט בידם מפני שהיה דיוקנו של אברהם והיה נדבר חילול השם שיאמרו העולם ששבו את אברהם בעלמנו. אי נמי פקחיתא דפרקי דרבי אליעזר שמה באו חמלה על לוט ואח"כ מגמת פניהם הימה להלחם עם אברהם ובימו. ועל כן הוא מוכתב להקדימם על דרך קדמיה לרשיעא עד לא קדמינן ומזוה וחובה על אברהם למאור נפשו ולא ליפול בדיהם כשיזיה כדי שלא יהא חילול השם נדבר אם יהיה שבו-ידיע וגמלא שהומר לו לחלל יום טוב ולמסור עמנו לפניהם ועל כן אמר ר' נחמיה שאברהם הוריק פנים כנגדם לומר אלף וספול על קדוש השם. ומאן דאמר הוריקן ככלי זין אתא לאשמעינן שלא די שהלך חוץ לתחום ביום טוב אלא גם זימן ככלי זין כמו שהיה הדין שיהאין אף בכלי זין. ודו"ק.

וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיַּגְדֵּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל-אָחִיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרֵי מַכָּה אִישׁ-עִבְרֵי מֵאָחִיו:

ל' ע' כ"א

אם הבנים שמחה

לפי עדות תלמידו שנמצא בארץ ושעל ידיו נפח נשמתו הטהורה: "היה זה בתודש שבט בשנת תש"ה, כאשר צבאות הברית התקרמו בכל החזיתות והרוסים עמדו בשערי מחנה המות הידוע לשימצה "אוישוויץ" היתה עיניהם של הצוררים הנאצים צרה בקורבנותיהם המעונים היהודים להשאירם בחיים. וגם כאשר החרב היתה מונחת על צווארם, נקטו בכל האמצעים לבל יפלו חיים בידי הרוסים. כדי להרחיקם מהחזית העלו את היהודים לקרונות משא נעולים על בריח ומנעול עם שבויים אוקריינים שהציקו להם מאוד, והסיעום ליעד לא

וכמו שמצינו במשה רבנו "וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו"⁸⁴⁰, והך "מאחיו" הוא מיותר לגמרי. ועוד, דהא כבר נזכר ברישא דקרא "ויצא אל אחיו"? אלא שהורה לנו הכתוב, דכל כך כאב למשה הכאת המצרי לאיש עברי, כאילו שהיה אחד מאחיו ממש. ועל כן, הכניס עצמו בסכנה, להציל עשוק מיד עשוק, מפני שכאב לו מאד כאילו שהיה מכה את אחיו. וכיון דכל כך היה בנפשו להציל את אחיו, לא היה שוקל במדה ומשקל עד כמה לעשות, והכניס עצמו גם כן בסכנה רק על מנת להצילו, בלי להביט על תוצאות הדבר מצידו.

ל' ע' כ"א

ר' דוד פיג'ו

ידוע. אחרי שהרעיבו את המעונים ימים מספר, זרקו לכל אחד מנת לחם ועומה ביותר, תוך כונה מרושעת שכל אחד יאבק להשגת חיי נפשו — פרוסת לחם העלובה. והנה עשק אוקרייני אחד את מנתו של יהודי — שכנו של אבא מרי — לאחור שנפשו יצאה ממש להשגת הפת. הדבר העלה את אפו של אבא מרי ובקשו בתוקף להחזיר את העושק. נוסעי הקרון היהודים התחננו בפני אבא מרי לבל יתערב, כי בנפשו הדבר, "איך אעמוד

וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו". גם אוסרו פעמים "ירא": "וירא בסבלותם", "וירא איש מצרי" — נראה מיותר. אף מלת "מאחיו" כאילו שלא לצורך כאה, וכי איננו יודעים שאיש עברי — מאחיו הוא? ועוד: הרי כבר אמר: "ויצא אל אחיו"? ומה התכוון באמר: "וירא כי אין איש"?

ונראה: כי משה, כשהגדיל, יצא אל אחיו הנדולים ממנו ללמד מהם דרכי העסקים והתנהגותו. אכל במקום לראותו במצב של התעלות, מצאו במצב של שפלות רוחנית. "וירא בסבלותם". כי קרה משהו אשר דכא את רוחו לגמרי. בעוד שהוא מוען: כשל מה טובל עמי סבל בל יתואר? — רואה הוא דבר שממנו נשקפת צורה אחרת של העם ממה שתיאר לו בלבו.

מנגד כאשר נפשו של הנעשק תלויה בו" נענו, ואמנם לא הבליו ועמד על שלו, עד שקמו הצוררים האוקריינים בשיתוף קלגסי ה.ס.ס. ורצחוהו נפש תוך עיניים איומים, הי"ד.

כי ראה: "והנה איש מצרי מכה איש עברי", מכתו מכות רצח. ולא כפינה אשר אין איש רואה, אלא "מאחיו", מתוך קבוצה של בני ישראל כוחד לו המצרי אחד להלום בו באגרופיו. "ויפן כה וכח" משה חושב בלבו: על נבלה כזאת יקרע לגזרים עיי אנשי עמו אשר לא יוכלו הכפ עון והבלג. ותוא מסתכל מניבותיו מי הם המתחילים לזוז ממקומם לשלם לרשע כמפעלו. "וירא כי אין איש", אף אחד אינו מתעניין אמילו בכך. ומשה אומר בלבו: כמה אומלל העם עד שאינו מסוגל להרים יד, להגיב על עול אשר עושים לאחד ממנו. וכל זה, חושב הוא בלבו המתור, בא מדוב דיכוי והשמלה. ברם, כשתוא יוצא כיוצא השני רואה הוא איך, "שני אנשים עברים נצים" וסתרף ייבטורט, מריט האחד יד על חברו ומכהו מכות אכזריות, ויאמר (לאיש המכה) רשע למה תכה רעך? "למה לא ידעת להרים יד על שונאך המצרי, העל אחיך אתה כן מרים יד?"

כשהעברי — אחיו עונה לו, מי שמך לשר ושומם עלינו, הלהרגנו אתה אומר כאשר הרגת את המצרי? והוא מניב דוקא על הריגת המצרי נופלת על סמך ענכות גדולה והוא אומר בלבו: "אכן נדע תיכר" אכן נודע לי סוד סבלם והשפלתם. כי כל עיי גורמלי אהב את אחיו וסונא את כציקו לא כן עמי האומלל, שווא הוא את אחיו ומניב על הריגת המצרי...

(דוד כה)

אָנִי יְהוָה: לֹב וְלֹא תַחֲלֹל אֶת־שֵׁם קְדוֹשִׁי
 וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה
 מִקְדָּשְׁכֶם: לֹג הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

תולדות אהרן: [לב] ולא תחללו. סנהדרין עד. ונקדשתי. ברכות כא: מגילה כב: סנהדרין עד:

בעל המורים

המצוות: (לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל. בגי' זהו אין אומרים קדושה להתפלל ולהלל להקב"ה שרוב עם הדרת מלך: מקדשכם. וסמך ליה פחות מ': בתוך בני ישראל. וסמך ליה מועדים שבמועדים מתקבצים כדי

רש"י

(לא) ושמרתם. זו המשנה: ועשיתם. זה המעשה
 (ספרט): (לב) וְלֹא תַחֲלֹדוּ. לעבור על דברי מזידין.
 ממשמע שנאמר ולא תחללו, מה תלמוד לומר
 ונקדשתי? מסור עמך וקדש שמי. יכול ציחיד - תלמוד
 לומר בתוך בני ישראל. וכשהוא מוסר עמנו, ימסור עלי-

עזרת ראה (קוטים)

וכמה היה המין האנושי הולך ותועה בדרכי ערבוביא, המביאים עליו המוני צרות גופניות ונפשיות, יתר אלפי שנים, אם לא ימצאו בקרב החברה האנושית אנשים אמצעי כוח ולב, לעמוד לפני כל צר ואויב הבא להשכיח שם ד', גם בנתנם כפרו את כל נפשם וגם כל סבל צרה ומכאוב, שאפשר לצייר בדמיון היותר אכזרי, ולרעים וסכלים שבבני אדם היה אפשר להתגבר ולהשכיח מן העולם את אור האמת העליונה. ומי שלבו לב אדם באמת, ויודע את ערך יקרת התעודה של אהבת ד', והאזשר הכללי הכרוך עמו, לא תרפינה ידיו למענה גם ממכאובים היותר נוראים בפועל. על כן צריך לזה גם כוח גבורה נפשית ואמץ רוח חזק מאד, עשוי לבלי חת, ועל כן אחת מחובות החנוך התורני הוא אמיצות הרוח, שתהיה מתלווה אל בירור השכל וקדושת המידות, ורק אז תוכל אהבת ד' להיות עומדת גם במעמד של נטילת הנפש, שהוא מצויר רק ע"י יסורין מאריכין. "עזה כמות אהבה" (שיר השירים ה, ו).

ע"כ רק קמאי, שהגבירו שלמותם הציורית מאד, והעבירו שלימות המדמה על שלטון השכל הקר, רק המה הכירו את האמת, ונעשו קרובים לשם ד'. אותן דמסרי נפשיהו אקדושת (ד') [השם], מסירת הנפש לא בחשבון קר ודרכי הגיון מוגבלים באו לעבודה, כ"א אחרי טהרת המדמה מכל שיבוש כוזב, ואחרי השלמת השכל כפי היכולת, הגבירו את שלימות הציורים הקדושים, וטהרו וקדשו את לבבם, עד שרוב עסקם הי' רק מושגי המשרים והצדק האלהי, והניחו לקדושת הנפש לפעול כטבעה, ובלא שאלת פי החשבון קנאו לד', כהא דר"א בר אהבה שלא הי' יכול להתאפק ולהמתין עד מוצא השכל ההגיוני, במקום שבאה למראה עיניו פריעת הסדר המוסרי, שהוא יסוד קדושתן של ישראל, וזהו אות על שלימותו הציורית. אצלו אין דבר נמנע מיכולת השם ית' ותפילתו מוכנת להעשות כפי אמתת אמונת לבבו. וניסים יוכלו להעשות על ידו מפני שאין לו מונע של טבע הנמנעות, שהשכל האנושי מפקפק בהם את לבב האדם.

שָׂאוֹל וַיְהוֹנָתָן הַנְּאֻחִים
 וַהֲנַעִימֶם בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרְדוּ מִנְּשָׂרַיִם קָלוּ מֵאֲרִיזוֹת

גברו: (כג) לא נפרדו. ת"י לא איתפרשו מעמהון כלומר אף על פי שהיו יודעים מותם במלחמה לא נפרדו מעם ה' ולא נעצרו ולא נסו מן המלחמה ויחכו פירושו לא נפרדו זה מזה כי כאחד מתו כמו שהיו בחייהם נאחזים זה לזה: (כד)

דניאל נבוכדנצר העמיד צלם
והפריש מפל אמה ואמה שלשה
שלשה ולנו הפריש מפל ישראל,
מה אמה אומר לנו נסגוד ליה או
לא. אמר להם הנה הנביא לפניכם
לכו אצלו, הלכו להם מנד אצל
יחזקאל. אמרו לו כמו שאמרו

נבוכדנצר העמיד צלם והפריש מפל אמה
ואמה שלשה שלשה, ושלשה מפל ישראל. וחנניה מישאל
ועזריה שהיו השלשה מישראל עמדו ומחו על עצמן ולא
עבדו עבודה זרה. הלכו להם אצל דניאל אמרו לו רבנו

לדניאל נסגוד ליה או לא. אמר להם כבר מקבל אני
מישעיה רבי (ישעיה כו כ) חבי כמעט רגע עד ועבר זעם. אמרו
ליה מה את בעי דיהון אמרין הדין צלמא סגדין ליה כל
אמיא. אמר לון ומה אתון אמרין. אמרו ליה אנן בעינן נתן
ביה פגם דניקורי תמן ולא נסגוד ליה, בגין דיהון אמרין
הדין צלמא כל אמיא סגיד ליה לבר מישראל. אמר להם
אם פדעתכם המתינו לי עד שאמלך בבבורה, הדא הוא דכתיב (יחזקאל כ א) באו אנשים
מוקני ישראל לדרש את ה' וישבו לפני. ומי היו, אלו חנניה מישאל ועזריה. אמר
לפני הקדוש ברוך הוא רבנו של עולם חנניה מישאל ועזריה מבקשים לתן נפשם על
קדשת שמך, מתקים את עליהן או לא, אמר לו איני מתקים עליהם, הדא הוא דכתיב
(שם א) בן אדם דבר את זקני ישראל ואמרם אליהם כה אמר אדני ה' הלא קדש אתי
אתם באים, מאחר שגמרתם לי להסריב ביתי ולשרף היכלי ולהגלות בני לבין
האמות, ואחר כך אתם באים לדרשני, (שם) חי אני אם אדרש לכם. באותה שעה בכה
יחזקאל וקונן והילל בעצמו ואמר וי לשונאי ישראל אבדה שארית יהודה, שלא
נשפיר מיהודה אלא אלו בלבד, שנאמר (דניאל א ו) ויהי בהם מבני יהודה דניאל חנניה
מישאל ועזריה, וזו תשובה הבא להם, וקוה בכי ואויל. פיון דאתא אמרו ליה מה
אמר לך הקדוש ברוך הוא. אמר להם אינו מתקים עליכם. כ' אמרו לו בין מתקים בין
שאין מתקים אנו נותנין נפשותינו על קדשת שמו. תדע לך שהוא פן שעד שלא באו
אצל יחזקאל מה אמרו לו לנבוכדנצר (שם ג טו) לא חשחין אנחנא על דנה פתגם
להסתבותן הן אימי אלהנא די אנחנא פלחין וכל לשינבותנא. לאחר שבאו אל יחזקאל
ושמעו התשובה אמרו לנבוכדנצר (שם יח) והן לא ידיע להוא לך מלפא וגוי פין מציל
בין לא מציל, ידיע להוא לך מלפא די לאלקה די לאיתנא פלחין ולצלם דהבא די

תימר להון מידי. אשבק להון מהלכין על תומם, הדא ה
דכתיב (משלי י ט) הולך בתם לך בטה וגוי. מה עשו, ה
ופזרו עצמן בין האוכלוסין והיון אמרין והן לא מציל יז
להוא לך וגוי. הדא היא דבריתא משתבעין ואמרין בפ
דאקים צלמא על תלתא עמודים, אית דאמרי אברהם יצ
ויעקב אנון, ואית דאמרין אלו הן חנניה מישאל ועזר
זאת קומתך דמתה לתמר. מה תמר נגזרה עליה שרפה
נשרפה, אף אלו נגזר עליהם שרפה ולא נשרפו. פיצד נ
להם האור. ר' אלעזר ור' שמואל בר נחמיה. ר' אלעזר
במין טלנס. ור' שמואל אמר במין אוקי.

הקיימת לא נסגד. מן דנפקין מן
גביה דייחזקאל נגלה הקדוש
ברוך הוא ואמר לו יחזקאל מה
את סבור שאיני מתקים עליהם,
מתקים אני עליהם בודאי, הדא
הוא דכתיב (יחזקאל לו לו) כה אמר
ה' אלהים עוד זאת אדרש לבית
ישראל, אלא שביק להון ולא